

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Ba-midbar

Premsla, Yitṣḥaq Itsaḥ ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 569 [1808 oder 1809]

77

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10257

מסעי לג לד

תרגום אשכנזי קפר

אֶרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה אֲשֶׁר
 תִּתְּרוּ מֵהֶם לְשָׂכִים בְּעֵינֵיכֶם
 לְצַנִּינִם בְּצַדִּיקֵם וְצָרְרוּ אֶתְכֶם
 אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים
 הָיָה: ט וְהָיָה כִּי־אֲשֶׁר דִּמְרוּתִי
 עָשׂוֹת לָהֶם אַעֲשֶׂה לָכֶם: פ
 וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 לֵאמֹר: ז צוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־אַתֶּם בָּאִים
 אֶל־הָאָרֶץ כְּנַעַן זֹאת הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר

וְאֵל ווערדען דיאיעניגע, דיא
 איהר איברוג לאסט, אייך
 דארנער אין דען אויגען, אונד
 שטאכעלן אין דער זייטע
 ווערדען: אונד אייך אין דעם
 לאנדע, אין וועלכעם איהר
 וואהנט, איממער פיינדועליג
 בעהאנדעלן: (ט) אַל־זרען
 ווערדע אייך אייך געשעהן
 לאסען, וואו אייך בעשלאסען
 האטטע איהנען צו טהון:
 לד (פ) דער עויגע רעדעטע
 מיט משה אונד
 שפראך: (ז) געביטע דען
 קינדערן ישראל'ן, אונד
 זאגע צו איהנען: דא איהר
 יעצט אין דאן לאנד כנען
 קאמטט: זא בעמערקט דאן
 לאנד, דאן

רש"י

תרגום אונקלוס

מִן קְדַמֵּיכֶם וַיְהִי הַתְּשָׁארוֹן
 מִתְּרוֹן לְסִיעוֹ נִמְלֹן זִיוֹן לְקַבְּלִיכוֹן
 וַיִּשְׁתְּרוֹן מִפְּקַבְּכוֹן לְכוֹן וַיַּעֲיִקוֹן לְכוֹן
 עַל אֲרַעָא רִי אַתּוֹן יִתְכִין קַה:
 (ט) וַיְהִי כְּמֵא רִי תְּשִׁבִית לְמַעַבְד
 לְהוֹן אַעֲבַד לְכוֹן:
 לד (פ) וַיִּמְלִיל יי עִם מִשָּׁה לְמִיטְר:
 (ז) פִּקִּיד יִת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַתִּימַר
 לְהוֹן אֲרִי אַתּוֹן עֲאִלִּין לְאַרְעֵא דְכְּנַעַן
 דִּי דֵא אֲרַעָא

השנים: (גה) והיה אשר תתירו מהם. יהיו
 לכם לרעה: לשכים צעיניכם. ליתדות
 האנקרות עיניכם תרגם של יתדות שיכאו,
 ולצנינים פותרים בו הטתרים לשון מסוכת
 קינים הסוככת אתכם לסגור ולכלוא אתכם
 מאין יוכל וכל: וזכרו אתכם. כתרגומו:
 לד (ב) זאת הארץ ינו' לפי שהרבה מכות
 טהנות בארץ ואינם טהנות בחו"ה
 לארץ הזכרך לכתוב מזכרני גבולי רוחותיהם ציב
 לומ' לך מן הגבולי' הללו ולפנים המכות נוהגות:
 תפל לכם על שם שנחלק' בגורל נקראת חלוקן
 לשון נפילה ומדרש אנדה אומר על ידי שהפי'
 הקדוש ברוך הוא שריהם של שנים אומות מן
 השמים

באור

השנים מן הקינים: ולצנינים, עיני כמו לשכים, ושדו כלן, ופעמים תהיה בחסרון אית
 הספל ויובלם ע"י הדגש, כמו צנינים פחים (משלי ד' כה'). וענין המליצה הזאת שהגוי' הטתרים
 יגדלו ויכאיבו את ישראל, כמו הקסם שנעין או הקיץ החד התחוב בנשר האדם, שכל עוד שלא
 יסדו משם זיוק ויכאיבו באין מרפא, כן יזיקו ויכדו האומות את ישראל, כמ"ס וזכרו אתכם
 מן: והמתרגם הארמי תרגם לשכים צעיניכם, למיעין כעלין זיוקן לקבלכון, וכן תרגם ולשטט
 נדוכין (יהושע ד' ג' יג), למיעין נוטלין זיון. ולצנינים בנדיכון תרגם ולמשירין מקפנכון:
 (גה) כאשר דמיתוי, כאשר קאנתי, וכן ת"א:

זאת

דאן אייך אלו איין ערבנות
צופאללען זאלל, דאן לאנד
כנען נאך זיינען גראנצען :
(ג) דיא עקקע געגען מיטטאג
איזט אן דער וויזטע צן, בייא
אדום: דיא זידליכע גראנצע
זאלל זיך פאם ענדע רעו
זאל צטעערו אנפאנגען,
נעטליך צור מארגענזייטע

רעווערבען: (ד) פאן דא

ווענדעט

אשר תפיר לכם בנהלה ארץ
כנען לגבלתייה: ויהי לכם
פאתנגב ממדבר צן על יד
אדום והיה לכם גבול
מקצתים המלח קדמה: וינסב

לכם

רש"י

תרגום אונקלוס

השמי' וכפתן לפני משה אמר לו ראה אין בהן
עוד כח: (ג) והי' לכם פאת נגב. רוח דרומי'
אשר מן המזרח למערב: ממדבר צן אשר אל
אדום מתחילת מקצוע דרומית מזרחת של ארץ
תשעת המטות כיגד שלש ארצות יושבות בדרומי'
של ארץ ישראל זו אל זו קצת ארץ מזרים וארץ
אדום כולה וארץ מואב כולה ארץ מזרים
במקצוע דרומית מערבית שנאמר בפרשה זו
מעמון כולה מזרים והיו תוצאותיו הימה ונחל
שנאמר מן השיחור אשר על פני מזרים (יהושע י"ג)
אדום אלנה לצד המזרח וארץ מואב אל ארץ מזרים
למזרח וכו' ויהי לכם פאת נגב דרומי' ויהי לכם
פאתנגב ממדבר צן על יד אדום והיה לכם גבול
מקצתים המלח קדמה: וינסב לכם

די תתפלג לכון באחסנא ארץ
דכנען לתחומהא: (ג) ויהי לכם
דרומא ממדבר צן על
אדום ויהי לכם תחום דרומא ממדבר
צן דמלחא קדומא: (ד) וינסב
לכם

באור

לד

(כ) זאת הארץ, לפי שהרבה מכות נהגות בארץ ואינן נהגות בחוצה לארץ, הנהגות
לכתוב מזרטי גבולי רוחותיה כגיב, לומר לך מן הגבולים הללו ולפנים הנהגות
נהגות. (רש"י) הפול לכם, על שם שנתחלקה בגורל נקרא חלוקה לשון כפילה, וכן ת'
דתפלג, וכן הליעו ישתמש בהשגה הזאת (טו פאלקן): (ג) פאת נגב, מתחיל במקצוע דרומי'
מזרחית, וכוננו והלך אל המערב, ושם אל הנספן, ואל המזרח עד שישוב למקום שהתחיל בו
על ידי אדום, כיון לאדום, כי אדום בדרומו של ארץ ישראל, ויס המלח מתחיל בקצה הדרומי
אשר לך מזרח, ומדבר צן למערבו של ים המלח: מקצה ים המלח קדמה, גבול החוץ
יהיה למזרחו של ים המלח, והיס לענין מן הגבול: (ד) ונסב לכם, שם הגבול בולט ועש'
בדרומו

מסעי רד

לכם הגבול מנגב למעלה
עקרבים ועבר צנה והיה
תוצאתיו מנגב לקדש ברנע
ויצא חצר אדר ועבר עצמנה:
ה ונסב הגבול מעצמון נחלה
מצרים והיו תוצאתיו הימה:
והיו קרי וגבול

תרגום אשכנזי קפה

ווענדעט ויז זיך צור מיט-
טאגליכען זייטע דער הארדע
עקרבים, נאך צן, ווייכט
אויז צור מיטטאגליכען זייטע
פאן קדש ברנע: נאך חצר
אדר, פאן דא נאך עצמנה:
(ה) פאן עצמון ווענדעט זיך
דיא גראנצע נאך דעם באך
מצרים: אונד רייכט ביז אן
דאז מעער: זאדען

רש"י

תרגום אונקלוס

לכון תחומא מדרומא למסקנא
דעקרבים ויעבר לציון והיו מפקנזיה
מדרומא לרקם גיאה ויפוק לחצר
אדר ויעבר לעצמון: (ה) ויסחר
תחומא מעצמון לנחלא דמצרים
ויהון מפקנזיה למערבא: ותחום

כפונה מערבה של ארץ מואב כמכא שארץ כנען
שבעבר הירדן למערב היה נקטע דרומית
מורחית שלה חבל אדו: (ד) ונסב לכס הגבול
מנגב למעלה עקרבי: כל מקום שחמר ונסב
או וינא מלמד שלא היה המזר אה אלא הולך
ויונא לחת המזר יונא ועוקס לנד כפונה של
עולם באלכסון למערב ועובר המזר בד ומה
של מעלה עקרבים נמכא מעלה עקרבי נכניס
מן המזר: ועבר צנה: אל בין כמו מצרימה:
והיו תוכאותיו קטותיו בדרומ' של קדש ברנע: ויונא חצר אדר מתפשט המזר ומרחיב לנד כפון
של עולם וכמשך עוד באלכסון למער' ונא לו לחצר אדר ומס לעצמון ומס לנחל מצרים ול' ונסב
האזור כאן לפי שכתב וינא חצר אדר שהתחיל להרחיב משעבר את קדש ברנע ורוחב אותה
רצועה שנלטה לנד כפון היתה מקדש ברנע עד עצמון ומס והלחה נתקנה המזר ונסב
לנד הדרום ונא לו לנחל מצרים ומס לנד המערב אל הים הגדול שהוא מנד מערבה של
כל ארץ ישראל כמכא נחל מצרים במקטוע מערבית דרומית: (ה) והיה תוכאותיו הימה.
אל

באור

בדרומו של מעלה עקרבים, כמכא מעלה עקרבים לפנים מן המזר: ועבר צנה, אל בין, כמו
מצרימה: תוצאתיו, קרנותיו בדרומו של קדש ברנע, ומס כמשך הגבול לנד מערב אל חצר
אדר ומס לעצמנה, שהם במקטוע דרומית מערבית של ארץ ישראל: (ה) נחלה מצרים, כמו
אל נחל מצרים, והנה יב"ע תרגומו כילום דמצראי, ומפרשי' אומרו שאינו כילום, כי הוא
נקרא יאור, ועם שאין מזה הכרע, כי ידוע שנהר כילום עולה ומסקה את ארץ מצרים, ומימיו
מתכנסים בחסירות ונטרות עשויות לכך בבנין, להשקות את השדות, ויתכן שבמקום שהמים
מכונסין נקראו יאורים, ובמקום שהם נמשכין והולכין אל הים הגדול נקראו נהר או נחל, מ"מ
משמע כדבריהם, שאין הכילום העובר בארץ מצרים מגבולי הארץ, ונחל מצרים הוא השיחור
השופך לים במקטוע דרומי מערבי של ארץ ישראל, וכן כתב רש"י ז"ל בסוף ספר יחזקאל (מ"ח
כ"ו), (ובדברי הימים א' ט"ג ג') כתיב ויקהל דוד את כל ישראל מן שיחור מצרים עד לבח חמת,
שהוא מוערב ארץ ישראל למזרח, ובמקום אחר נקרא נחל הערבה, שכן כתיב ולחצו אתכם
מלבא חמת עד נחל הערבה, ופירש"י ז"ל עד נחל המערבה נחל מצרים שהוא במקטע דרומית
מערבית עד כאן: ובספר כפתור ופרח (מר' יצחק הכהן בן ר' משה הפרחי, שהיה ממגורשי
ברפת בשנת ס"ו לח'ק השני, כמו שכתב הוא בעצמו בפרק נ"א מחבורו הנדפס בוויניצי', על
כל הדינים הטובים בארץ ישראל, ומדבר מובנין ירושלים והמקדש והעירות שבארץ ישראל,
ומגור

תרגום אשכנזי

מוסעי לר

וּגְבוּר יָם וְהָיָה לָכֶם רֵימ
הַגְּדוֹל וְגְבוּר וְהָיָה לָכֶם
גְּבוּר יָם: וְהָיָה לָכֶם גְּבוּל
צְפוֹן מִן הַיָּם הַגְּדוֹל תִּתְאוּ לָכֶם

(ו) וְאָרְעוּ דִימָה גְרָאָנְצֵעַ
גַּעְגַּעוּן אֲבַעְנַד, רֵדִיר וְאֶלֶל
רְאֵו גְרָאָסַע מַעַר אֲוִיעַרַע
גְרָאָנְצֵעַ וִינ: דִּיזְעוּ אֶלְלִיין וִינ
צַעֲרָא אֲבַעְנַד וִיטַע אֲוִיעַרַע
גְרָאָנְצֵעַ: (ז) צוֹר מִיטַטַע־
נְאֻטְוִיטַע רֵדֵאָבַט אֲוִיעַרַע
פְּאָר־גַּעְגַּעֲדַע גְרָאָנְצֵעַ: פְּאָר־

גְרָאָסַען מַעַרַע אֵן צִיְהִט אֲוִיעַרַע גְרָאָנְצֵעִינַע נְאָךְ דַּעַם

רש"י

תרגום אונקלוס

(ו) וְתִתְחַוֵּם מַעַרְבָא וְיִהְיִי לָכוֹן יִמָּא
רְבָא וְתִתְחַוֵּטָא דִּין יִהְיִי לָכוֹן תִּתְחַוֵּם
מַעַרְבָא: (ז) וְדִין יִהְיִי לָכוֹן תִּתְחַוֵּם
צְפוֹנָא מִן יִמָּא רְבָא תִּתְבַּנְוֵן לָכוֹן

אל מִזְכַּר הַמַּעַרְב שֶׁאֵין עוֹד גְּבוּל נֶגֶב מֵאַרְיָךְ לְכַד
הַמַּעַרְב מִשֶּׁס וְהַלְאָה: (ו) וְגְבוּל יָם וּמִזְכַּר
מַעַרְבֵי מַהוּ: וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגְּדוֹל לְמִזְכַּר
וְגְבוּל הַנְּסִין שֶׁנִּתְּךָ הַיָּם אֶחָד הַיָּם מִן הַגְּבוּל וְהַיָּם
אֵינִי שְׂקוּרִין אִיזֵל־שׁ (וְקוּרִין אִי־לִים בְּלִ"א
אִיזֵעֵלֵן): (ז) גְּבוּל צְפוֹן מִזְכַּר צְפוֹן: מִן הַיָּם
הַגְּדוֹל תִּתְאוּ לָכֶם הַר הַהַר שֶׁהוּא בְּמִקְצֵעַ

צְפוֹנִית מַעַרְבֵי וְרֵאָשׁוּ מַשְׁפִּיעַ וּכְכֶנֶס לְתוֹךְ הַיָּם וְיֵשׁ מִדּוֹחַב הַיָּם לְפָנִים הַיּוֹמָנוּ וְחֻסְפָּה הַיּוֹמָנוּ:
תִּתְאוּ תַּשְׁפַּעוּ לָכֶם לְנִטוֹת מַמַּעַרְב לְצִפּוֹן אֵל הַר הַהַר: תִּתְאוּ ל' סִיבָה כְּמוֹ אֵל תִּתְאוּ הַרְבֵּי
(מִלְכִים א' י"ד) וְתִתְאוּ הַשְּׂעַר (יִחְזַקָא מ') הַיְבִיעַ שְׂקוּרִין אֲפַנְדִי (וְהוּא אֲפַנְטִיין בְּלִ"א אֲבַשְׁוִינַע)
שֶׁהוּא

באור

ומשעור המדות והמטבעות, והרבה טרח הרב הוא ועבר על אדמת ישראל, עלה הרים וירד
בקעות לדעת ענוניה, והחבור הוא יקר עד מאוד, לא ראיתיו כי אם בבית הספר של מורי
הגאון מהור"ר בני הירש כ"י אצל דקלהתנו י"עא, וכמוזא ממנו כ"י
צביבליאטעקא של מהר"ד אפנהיימר המפורסמת, הוצא שכן דעת ר' שעדיה גאון, כי
תרגם נחלה מכרים (ואד אל עריש), וכתב ז"ל, בלכתך מעזה למכרים תמצא זה לכמו שלשת
ימים או פחות מזה, תחתך כמוך לכניסתו לים כמטחויקשת ותלך, וכן קורין לו העם עד
היום (ואד אל עריש) כלומר נחל סכות, ומסתברא שהוא זוכה, שכאמ' עליו (יהושע ט"ו מ"ח)
ובהר שנויר ויתיר וזוכה, האמנם יש לדרוש חכרון כמו יום עיר שזמה זוכה וסמך לה יתיר
שקורין (עתיר), וכתיב (שם פסוק מ"ז) אשדוד ובנותיה וחצרניה עזה ובנותיה וחצרניה עד כחל
מכרים והים הגדול וגבול, ואחר כן כתיב ובהר וגו' ודע כי ההרים למזרח סמוכים לים כאלף
אמה במקום ההוא, ועוד היו מקובל אצל הכל שנה שמפסי' בין ארץ כנען, שקורין לו (בלל
אל שיאם) ובין ארץ מכרים הוא זה הנחל עכ"ל המחבר ההוא: והנה במסות ארץ כבי שבידו שמו
נחל מכרים לבדו בגבול חלקו של יהודה עד עזה ושם הוא שופך אל הים האמצעי, ונחל שיחור
לבדו הולך טכח נחל מכרים במדבר בארץ אדום ואיך גם הוא אל הים הגדול, אלא שאין
לסמוך על הוסיפות הללו, כי מאמעות הכתובין שנחל מכרים והשיחור ונחל המערבה הכל אחד:
והנה מה שאמר וכסב הגבול, הסוכה שמעצמן יתקצר הגבול המערבי ויטה מעט לכד מזרח עד
בואו אל הנחל, ושם יהיה הנחל הגבול עד הים הגדול, שהוא הים האמצעי למערבה של ארץ
ישראל: היטה, אונקלוס תרגמו לימא, וכן משמע מה"א הידיע', שעל הרוח המערבי לא
מתכן הידיעה, ואולם יב' תרגמו למערבא, וכ"כ רש"י והרשב"ם, א מִזְכַּר הַמַּעַרְב, שאין עוד
גבול נגב מאריך לַד המערב משם והלאה: (ו) וגבול ים, ומִזְכַּר מַעַרְבֵי, מהו? הים הגדול הוא
הגבול בעצמו לַד מערב: וגבול, חכמים פירשו לרבות נסין שנים, שחף הם מגבול א"י, והם
האיים שקורין (איזל"ש) (רש"י), ובל"א (איזו"ל"ן): (ז) גבול צפון, מִזְכַּר צְפוֹן: תִּתְאוּ לָכֶם
אונקלוס

מסעי לד

תרגום אשכנזי קפו

הַר הַהָרִי: הַיְהוּדִים הַהָרִי הַתְּאֵן
לְבַא הַחֵמֶת וְהָיוּ הַתּוֹצְאֹת הַגְּבֹל
צַדְרָה

דעם בערגע הר: (פ) פֶּאָם
בערגע הר ציהעט איהר דיא
גראַנצליעע נאָך חמת: פֶּאָן
דאָ געהט דיא גראַנצע הינוי
נאָך

רש"י

תרגום אונקלוס

שהוא מוסב ואשופע: (ח) מהר ההר י תסבו
ותלכו אל מכר הנספן לכד המזרח ותפגעו בלבא
קמת

הור טורא: (ח) מהור טורא תכונון
למטי חמת ויהון מפקנזיהי דתחוקמא
לצדר

באור

אונקלוס תרגומו תכוון, ונלשון כוונה, (אייער אויגן מערק האבן), קרוב לענין תאזה, והיה
א"כ משרשו: ורש"י פי' מלשון סיבה, כמו אל תא הרבים (ד"ה ב' י"ב י"א), ותאי שאר היניע
(יחזקאל מ' י'), שקורין אפנדיץ, (וברש"י כ"י אפנטוין, בל"א אנשים"ג), שהוא מוסב
ומשופע, וענינו תשפעו לכם לנמות ממערב לפסון אל הר ההר, ולדעת הרשב"ם והראב"ע
והרד"ק הוא מלשון גבול, וכמוהו עד תאות גזעות עולם (בראשית מ"ט כ"ו), ויתכן לדעתם
שיהיה גם והתיות תיו (יחזקאל ט"ד) מענינו, ושרשם תאה או תיה, ויתחלפו האל"ף והת"ו
כדרכם בכמה מקומות, וענינו, הכולל עשות הסיון וההכר, כפרט סימני הגבול והמזר,
וכאשר יתחלף האל"ף עם החי"ת יקרא תחום הרגיל בדברי הו"ל לענין הזה: הר ההר, אינו
הר ההר שמת בו אהרן, וכמו שכתב רש"י ז"ל, (בניזור תחומי הארץ שנסוף הספר): שההר
הוא בחופה לארץ מזרחי דרומי לארץ ישראל, וזה ההר מקנתו בארץ, כקרא בלשון חז"ל
(נשיין דף ט') טורי אמנה, או טורי סמנים, ואמרו עליו משפיעו לדרום ארץ, משפיעו לנספון
חובה לארץ: והנה אונקלוס תרג' שניהם הר טורא, משמע שהר הוא שם פרטי לשני הרים הללו,
ויב"ע תרגם שניהם טורום או מטום: יבספר כפתור ופרח הנזכר כתב הו"ל, לדעת זה ההר
אזיה הוא ואניה הוא מקומו, טרחתי זמן מרובה יגעתי ומנחתי ת"ל: דע כי מן ההר המפורסם
הסמוך לעכו והוא הר הכרמל ואל הנספון ימנחוקת ראשים בים יבאו, והם נשעו הארץ כמו
צור וכידון וזירות, וראש קורין לו בערבי (וגאל הגר) כלומר פני האבן, וסמוך לו ראש אל
באסיט, וסמוך לו הר גבוה מאוד מאוד בלשון ערבי (גבל אל מוקרע), כלומר הר הקלק,
זה ההר הוא יחידי וכנסם חרטומו בים, ועליו עני ארוים גבוהים עד לב השמים ועני בטנים,
והם מעיינות מים וכפרים ליתרון ברכתו, והוא מקיף כמו יום או יומים, ואל דרומו כחז"י יום
עיר הנזכרת במסכת שבת פרק כל כתבי ומסכת מנחות חולתם, ושמה לודקיא וקורין לה
לאדקיא, והלועזים (אל לחגא), ובין העיר הזאת וההר הזה הוא הר קטן קורין לו (א הורי
אדה), וכן ביניהם עיר ושמה קבותיא רחוקה מן הים כחצי שעה, ואומר חז"י כי זה ההר הוא
ההר המבוקש, כי שאר הראשים אינם הרים, ועוד שהעירות הנזכרו בגבולי השבטים נמצאים
עד המקום הזה, והוא מכון כנגד חמת זה במזרח חמה במערב וביניהם כשלושה ימים ברוחב,
חמה שהרי עמה שהוא לשבט אשר (יהושע י"ט ל'), הי' היום אל מזרח זה ההר כחז"י יום, וכמעט
שהיא נכסית לו, וקורין לו היום עים, ורחוב (שם כ"ח) וקורין לו רחב, וכן חיען (שם) וקורין
לו חום, וכן קבותי שזכרנו וכו', ואל דרום זה ההר על שפת הים לכמו שני ימים הוא עיר
גדולה ושמה בלשון תורה סין, (טראבלוט אלסם), וכן סמוך לה ערקא לא שטו שמה, ועל
שניהם אמר הכתוב ואת הערקי ואת הסיני, ואל דרום סין זה כמו שני ימים על סוף הים גם
כן עיר ושמה היום צורותא, ולפי דעתי היא העיר שנאמר עליה בסוף יחזקאל (מ"ז ט"ו),
זה גבול הארץ לפאת נסיכה מן הים הגדול הדרך התלן לבוא נדדה, קמת ברותה סברים וגו',
ואף על פי שיש מרחב בי"ב ובין קמת וסברים כי סברי' לדעתי היא העיר שקורין לה מייזאר סמוך
לקמת כחז"י יום למערב וכו', ע"כ: (ח) החאו לבא חמת, א"ת תכוון למטי חמת, שיטה
הגבול מהר ההר לנד חמת, והוא דרך שלשה ימים מהר ההר (כפתור ופרח): והיו הוצאת
הגבול צדרה, שם כלה מדת הגבול ההוא, כי משם ואילך יבא ויתפשט יותר באלכסון, כמה
שיאמר

נאך צדד: (ט) פאן דא וויילט
וויא אויך נאך זפרן אונד ציהט
זיך ביו חצר עינן: דיועז וויא
איינער גראנצע צור מיטטער-
נאכטווייטע: (י) צור גראנצע
אויף דער מארגענווייטע ציהט
איהר איינע ליניע: פאן חצר
עינן נאך שפם: (יא) פאן דא
געהט ריא גראנצע הינאב,
אויף דער מארגענווייטע
דער

צדדה: ט ויצא הגבל זפרנה
והיו תוצאתיו חצר עינן זרה
יהיה לכם גבור צפון:
והתאוויתם לכם לגבור קדמה
מחצר עינן שפמה: יא וירד
הגבל משפם הרבלה מקדם
לעין

רשי

תרגום אונקלוס

חמת וואכטוכיא: תוצאות הגבול סופי הגבול,
כל מקום שכחמך תוצאת הגבול או המצר כלה
שם לגמרי ואינו עובר להלן כלל או משם
מתפצט ומרחיב ויואל לאחוריו להמשיך להלן
באלכסון יותר מן הרוחב הראשון ולענין רוחב
המדה הראשון קראו תוצאות שם כלה אותה
מדה: (ט) והיו תוצאותיו חצר עינן הוא היה
סוף המצר הכסוני וכמנחת חצר עינן במקצוע
כסונית מורחית ומשם והתאוויתם לכם אל מצר
המורחי: (י) והתאוויתם ל' סיבה ונטייה כמו תתאו: שפמה כמצר המורחי ומשם הרבלה:
(יא) מקדם לעין שם מקום והמצר הולך כמורחי כמנא העין לפני מן המצר ומא' הוא:
וירד

לצדד: (ט) ויפזק תחוקא לזפרין
ויהיו מפקנזיה לחצר עינן דין ימי
לכון תחום צפונא: (י) ותכונן לכון
לתחום קירוקא מחצר עינן לשפם:
(יא) ויחזת תחוקא משפם לרבלה
כמירנח
לעין

באור

יאמר בפסוק הבא, שמשם יאל הגבול זפרונה: (ט) תוצאותיו, סופי הגבול הוא סגן
עינן, כי הוא במקצוע כסונית מורחית, ומשם ואילך התחלת גבול המורח, וכתוב בספר
כפתור ופרח, כפי מה שאנו רואים חצר עינן הוא למערב חמת יום נוטה לדרום, וקורין לו
(חצר אלאקרט), והוא על הר ביכוני, ודמשק הוא לדרום חמת כיושר כמהלך ארבעה ימים,
ולמען דעת נדקית הטותן יתעלה שמו אגיד לך גם בפע' הוא המקצועות שהם לנפון, שהדרומיות
זדעתם, מהר ההר עד חמת נוביא קוישר, ויהיה ראשו המערבי נוטה לנפון וראשו המורחי
נוטה לדרום, אחר תוכיא קומחמת אל חצר עינן, ואחר מחצר עינן אל דן שהוא שפם, ויהיה
אורך זה הקו כמהלך ארבעה ימים, ואלו השני קיים הם על זוית נרחבת, וכל מה שהוא למורח
דרום זה המרובע הוא סודיא, ושם נעל ביק ודמשק תולתם, ואם כן יהיה כי חצר עינן גבול
דמשק כפונה אל יד חמת (הנאמר ביחוקאל מ"ח א'), כלומר דן יטול מקצה כסוני מחצר עינן
שכמקצוע מורח שהוא בגבול דמשק, ע"כ: (י) שפמה, במצר המורחי, ומשם הרבלה
ומסתברא שאין זה רבלה הכוזבת כספר ירמיהו בענין שכתוב על נדקי ויקחו אתו ויעלוהו אל
בבובדננר מלך בבל רבלתה בארץ חמת (ירמיהו ל"ט ה'), וכתב רש"י ז"ל רבלתה הי' אנטוכיא
ודבנה הכוזבת בתורה היה לדרום שפם, וארץ חמת הוא לנפון שפם מורחית (כפתור ופרח):
ויתכן שארץ חמת שם כולל לכל הפלך ההוא, וכתוב שפם ועיר חמת הנקראת כמו כן ביחוד,
כמו ארץ מנרים ועיר מנרים וכן רבים: (יא) מקדם לעין, שם מקום, והמצר הולך כמורחי,
כמנא עין לפני מן המצר, והוא מחצר ישראל: וירד הגבל, כל שהגבול הולך מנפון לדרום
הוא יורד והולך: ומחה, עליון הכאה, כמו ימחוקא (ישעיהו ל"ה י"ב), הנגיעה בדמשק
תכונה

לעין וירד הגבול ומחה על-
 כתף ים-כנרת קדמה: יב וירד
 הגבול הירדנה והיו תוצאתיו
 ים המלח ואת תהיה לכם
 הארץ לגבלתיה סביב: יג ויצו
 משה את-בני ישראל לאמר
 זאת הארץ אשר התנחלו
 אתה בגורל אשר צוה יהוה
 לתת לתשעת המטות והצי
 המטה: יד כי לקחו מטה בני
 הראובני לבית אבתם ומטה

דער שטאדט עין : ביו נאך
 רבלה , אונד נאך ווייטער
 הינונטער , בעדיהרט דען זעע
 כנרת אן זיינער קויטע צור
 מאַרגענווייטע : (יב) ציהט זיך
 הינאָב נאָך דען ירדן , אונד
 ענדעט זיך בייאָם זאַלץ-
 מעערע : דיוען זיין דער
 אומפֿאַנג אייערו לאַנדען נאָך
 זיינען גראַנצען אומהער :
 (יג) משה גאָב דען קינדערן
 ישראל'ן פֿאַלגענדען בע-
 פֿעהל : דיוען אויט דאָן לאַנד
 וועלכען איהר אונטער אייך
 דורך דאָן לאַן פֿערטהיילען
 זאָללט , וועלכען נעמליך דער
 עוויגע בעפֿאַהלען , ניין
 שטאַממען אונד איינעם
 האַלבען שטאַממע איינצום
 געבען : (יד) דען דער שטאַם

דער קינדער ראובן , נאך איהרען פֿאַמיליען , דער

תרגום אונקלוס

רש"י

לעין ויחזות תחומא וימטיעל ביה
 ים גיגוסר קידומא : (יב) ויחזות תחומא
 לירדנא ויהוון טפקנודי ימא דמלחא
 דא תהי לכון ארעא לתחומא סחור
 סחור : (יג) ופקיד משה ית בני
 ישראל למיטר דא ארעא די תחסון
 יתה בעדבא די פקיד יי לטתן לתשעת שבטין ופלגות שבטא : (יד) ארי קבילו
 שבטא דבני ראובן לבית אבתהון ושבטא

וירד הגבול כל שהגבול הולך משפן לדרום
 הוא יורד והולך : ומחה על כתף ים כנרת
 קדמה : שיהא ים כנרת תוך לגבול במערב
 והגבול במזרח ים כנרת ומחס ירד אל הירדן
 והירדן מוסך ובא מן הנספן לדרום באלכסון
 כוטה לכד מורח ומתקרב לכד חרן כנען כנגד
 ים כנרת ומוסך לכד מורחה של חרן ישראל
 כנגד

יתת בעדבא די פקיד יי לטתן לתשעת שבטין ופלגות שבטא : (יד) ארי קבילו
 שבטא דבני ראובן לבית אבתהון ושבטא

באור

מכונה בלשון הכאה : והטובה שהגבול יורד משפס ובא עד כתף ים כנרת , ושם כתף הים הוא
 הגבול : קדמה , לשון רש"י ז"ל , שהיה ים כנרת תוך לגבול במערב , והגבול במזרח ים כנרת
 ומחס יורד אל הירדן , והירדן מוסך ובא מן הנספן לדרום , באלכסון כוטה לכד מורחה של חרן
 ישראל כנגד כנרת , עד שנופל בים המלח (כן הטקסט בכ"י שנידי , וכרש"י שנידיטו בדפוס
 מנוסח דברים למותר) , ושם כלה הגבול בתוצאותיו אל ים המלח , שמו התחלת מנה מקצוע
 דרומית מזרחית , הרי סובבת אותה לארבע רוחותיה עכ"ל : כמזא מן ים כנרת עד ים המלח
 גבול חרן ישראל הוא שפת הירדן למזרחו , והירדן לפניו מן הגבול : (יד) הראובני , תואר
 נהעדר

דער שטאם דער קינדער גר
 נאך איהרען פאמיליען: אונד
 דער דהאלבע מנשהישע
 שטאם האבען איהרען אג
 טהייל שאן בעקאממען:
 (טו) ריווע דריטהאלב שטאם.
 מע: האבען איהרען אנטהייל
 הינגענאממען דיסזייטו דעו
 ירדנו, געגען ירחו איבער
 געמליך אויף דער מארגענ
 זייטע: (טז) דער עוויגע
 רעדעטע מיט משרה אונד
 שפראך: (יז) דיזעו זינה דיא

נאממען דער מאגנער, וועלכע

בני הגדי לבית אבתם וחצ
 מטה מנשה לקחו נחלתם
 טו שני המטות וחצי המטות
 לקחו נחלתם מעבר ירדן
 ירחו קדמה מזרחה: פ רביעי
 טז וידבר יהוה אל משה לאמר
 יז אלה שמות האנשים אשר

פיר

רש"י

תרגום אונקלוס

כגד ים כנרת עד שופל בים המלח ומשם כלה
 הגבול בתוכחותיו אל ים המלח שממנו התחלת
 מנר מקטוב דרומית מזרחית הרי סוכנת אותה
 לארבע רוחותיה: (טו) קדמה מזרחה י א פני
 העולם שהם במזרח שרות מזרחית קרויה פניס
 ואערבת קרויה אחר לפיכך דרום לימין ונפון
 לשמאל: (יז) אשר ינחלו לכם בשבילכם כל
 נשיא ונשיא חסטרופוס לשבטו ומחלק נחלת
 השבט למשפחות ולגברים ובורר לכל אחד וא'
 חלק הנץ ומה שהם עושין יהיה עשוי כאלו
 עצום שלמים ולא יתכן לפרש לכם זה ככל
 לכם

רבעי גר לבית אבתהזון ופלגות
 שבטא דמנשה קבילו אחסנתהזון:
 (טו) תרון שבטין ופלגות שבטא קבילו
 אחסנתהזון בעיקרא לירדנא דיתון
 קרוקא מד'נחא: (טז) וטבירל ון עבר
 משה למיבאר: (יז) אילין שנתת
 גבריא די יחסון

באור

בהעדר המתואר, ושעורו בני השבט או המטה הראשונים, וכן הגדי: (טו) קדמה מזרחה
 אל פני העולם, שהם במזרח השמש: (יז) ינחלו לכם את הארץ, לשון הראש"ע, פעל
 ינחל לשני פעולים וכן ונחלתנו, ע"כ ולדעתי שמלת לכם כמעט נעבורכם, וכן פירש"י כל
 נשיא ונשיא אפטרופוס לשבטו, ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים ובורר לכל אחד ואחד
 חלק הנץ ומה שה' עושין יהי' עשוי כאלו עשוי שלמים ולא יתכן לפר' לכם זה ככל לכם שנתק'
 שאם כן היה לו לכתוב ינחילו לכם, ינחלו משמע שהם נחלים לכם בשבילכם ובמקומכם, כמו
 ה' ינחם לכם (שמות י"ד) עכ"ל, וכן נראה שאלו היה ינחל לשני פעולים היה לו לומר אתכם,
 ונטרף הראש"ע לומר שלכם במקום אתכם: ובאותו אופן ראיה שינחל פעל נחל בבנין הקל ינחל
 לשני פעולים, ומומלת ונחלתנו שהביא הראש"ע און הכרע, כי פירושו ונחלת אוחנו, ע"ד
 כי יעקב נחל נחלתו (דברים ל"ב ט'), עיין מ"ש בבאורו (שמות ל"ד ט') וכן ונחל ה' את יהוה'
 חלקו וגו' (זכריה ב' ט"ז), פירושו ונחל ה' את יהודה שיהיה חלקו, וכן בפסוק הסמוך לנחול
 את הארץ, ולא נמנח הפעל הזה בכבוד שהיא ינחל לשני פעולים או שיהיה האדם הנחול הסעל
 כ"א בבנין פעל, אשר נחל משה בערבות מואב (יהושע י"ג ל"ב), אשר נחלו אלעזר הכהן (ס'
 י"ט כ"א), וכן בסוף הפרשה, אלה אשר נחל חת בני ישראל יובבנין הפעיל ביום
 הנחילו את בניו (דברים י"א ט"ז), כי אתה תנחיל: את העם הזה (יהושע א' ו'), וכ"כ
 הרד"ק

וַיִּחַלְדוּ לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ אֲלֵעֶזֶר
 וַיְהוֹשֶׁעַ בֶּן־נֹון׃ יח וְנָשִׂיא
 אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד מִמִּטָּה תִקְחוּ
 לַנְּתִל אֶת־הָאָרֶץ׃ יט וְאֵלֶּה
 שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים לַמִּטָּה יְהוּדָה
 בָּלָב בֶּן־יִפְנָה׃ כ וְלַמִּטָּה בְנֵי
 שְׁמֵעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּן־עַמִּיהוּד׃
 כא לַמִּטָּה בְנֵימָן אֱלִידָד בֶּן־
 בְּסֻלֹן׃ כב וְלַמִּטָּה בְנֵי־דָן נָשִׂיא
 בְּקִי בֶן־יִגְלִי׃ כג לְבְנֵי־יוֹסֵף לַמִּטָּה
 בְנֵי־מְנַשֶּׁה נָשִׂיא חַנְיָאֵל בֶּן־
 אֶפְרַיִם׃ כד וְלַמִּטָּה בְנֵי־אֶפְרַיִם
 נָשִׂיא קִמּוּאֵל בֶּן־שַׁפְטָן׃
 כה וְלַמִּטָּה בְנֵי־זְבוּלֹן נָשִׂיא

פִּיר אֵייד דָּאָן לָאָנְד אִין בַּע־
 זִיטִץ נַעְהַמַּעַן וְאֶלְלַעַן׃ דַּעַר
 פִּרוּזְמַעַר אֲלַעֲזֹר אֹונְד יְהוֹשֻׁעַ
 וְאֶרְחוֹן נֹון׃ (יח) אֹונְד פֶּאָן
 יַעֲרַעִים שְׁטַאָמַמַע וְאֶלְלִיט
 אִיְהֵר אִינַעַן שְׁטַאָמַפִּירוּזְמַעַן
 הַיְנַצוּטְהוֹן׃ דָּאָן לָאָנְד אִין בַּע־
 זִיטִץ צו נַעְהַמַּעַן׃ (יט) דִּיעוּז
 זִינְד דִּיא נָאָמַעַן דַּעַר מֶאָנְנַעַר׃
 פֶּאָם שְׁטַאָמַמַע יְהוּדָה כִּלָּב
 וְאֶהוֹן יִפְנָה׃ (כ) פֶּאָם שְׁטַאָמַמַע
 מַע דַּעַר קִינְדַּעַר שְׁמַעוֹן שְׁמוּאֵל
 וְאֶרְחוֹן עַמִּיהוּד׃ (כא) פֶּאָם
 שְׁטַאָמַמַע בְּנִימָן אֱלִידָד וְאֶהוֹן
 כְּסֻלֹן׃ (כב) פֶּאָם שְׁטַאָמַמַע
 דַּעַר קִינְדַּעַר דָּן דַּעַר שְׁטַאָמַמַע
 פִּירוּז׃ בְּקִי וְאֶרְחוֹן יִגְלִי׃
 (כג) פֶּאָן דַּעַן נָאָכְקָאָמַמַעַן
 וְיֹסֵף, פֶּאָם שְׁטַאָמַמַע דַּעַר
 קִינְדַּעַר מְנַשֶּׁה, דַּעַר שְׁטַאָמַמַע
 פִּירוּז חַנְיָאֵל וְאֶהוֹן אֶפְרַיִם׃
 (כד) אֹונְד פֶּאָם שְׁטַאָמַמַע
 דַּעַר קִינְדַּעַר אֶפְרַיִם דַּעַר
 שְׁטַאָמַפִּירוּז קִמּוּאֵל וְאֶרְחוֹן

אליצפן

שַׁפְטָן׃ (כה) פֶּאָם שְׁטַאָמַמַע דַּעַר קִינְדַּעַר זְבוּלֹן דַּעַר שְׁטַאָמַפִּירוּז אליצפן

תרגום אונקלוס

רש"י

יַחֲסִינֹון לְכוּן יַת אַרְעָא אֲלֵעֶזֶר כַּהֲנָא
 וַיְהוֹשֶׁעַ בֶּר נֹון׃ (יח) וְרַבָּא חַד רַבָּא
 חַד מִשְׁבְּטָא תַסְכוּן לְאַחֲסִינָא יַת
 אַרְעָא׃ (יט) וְאֵילִין שְׁמַחַת גּוֹבְרִיא לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה כִּלָּב בֶּר יִפְנָה׃ (כ) וְלְשִׁבְטָא
 דְּבְנֵי שְׁמֵעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּר עַמִּיהוּד׃ (כא) לְשִׁבְטָא דְּבְנֵימָן אֱלִידָד בֶּר בְּסֻלֹן׃
 (כב) וְלְשִׁבְטָא דְּבְנֵי דָן רַבָּא בְּקִי בֶר יִגְלִי׃ (כג) לְבְנֵי יוֹסֵף לְשִׁבְטָא דְּבְנֵי
 מְנַשֶּׁה רַבָּא חַנְיָאֵל בֶּר אֶפְרַיִם׃ (כד) וְלְשִׁבְטָא דְּבְנֵי אֶפְרַיִם רַבָּא קִמּוּאֵל בֶּר
 שַׁפְטָן׃ (כה) וְלְשִׁבְטָא דְּבְנֵי זְבוּלֹן

באור

הד"ק בשמיים : (יח) נשיא אחד ממטה, והיו לפ"ו עשרה נשיאים, תשעה של תשעת
 המטות ואחד לחמי שבע מנשה, ונשיאי ראובן ונד לא זכיר כי הם לקחו כחלקם מעבר לידן
 מורקה :

ומגריש

תרגום אשכנזי

מסעי לד לה

אליצפון זאהן פרנד: (כו) פאם
שטאממע דער קינדער יששכר
דער שטאמפירוס: פלטיאל
זאהן עזן: (כו) פאם שטאממע
דער קינדער אשר דער
שטאמפירוס: אחיהוד זאהן
שלמי: (כז) פאם שטאממע
דער קינדער נפתלי דער
שטאמפירוס: פדהאל זאהן
עמיהוד: (כט) ריוע וינד עז
דענען דער עוויגע אויף
געטראגן דען קינדערן ישראל
איהר ערבע איינצוגעבען אים
לאנדע כנען:

לה (ח) פערנער רעדעטע
דער עוויגע מיט
משה אין דען געפילדען
מואב'ז: אם ירדן גענען ירחו
איבער, אונד שפראך:
(ג) געכיטדע דען קינדערן
ישראל'ז: דאס ויא דען לויים
פאן איהרעם אייגענטימליכען
ערבגוטע שטארטע אבגעבען

אליצפון בר פרנד: כו ולמטה
בני יששכר נשיא פלטיאל
בן עזן: כז ולמטה בני אשר
נשיא אחיהוד בן שלמי:
כח ולמטה בני נפתלי נשיא
פדהאל בן עמיהוד: כט אלה
אשר צוה יהוה לנהל את בני
ישראל בארץ כנען: פ

לה ח וידבר יהוה אל משה
בערבת מואב על ירדן ירחו
לאמר: ג צו את בני ישראל
ונתנו ללויים מנחלת אהותם
ערים לשבת ומגרש רעים

סכיבתיהם

צור וזאהנונג: דאצו איינען פרייען פלאטין אום

ר ש"י

תרגום אונקלוס

רבא אליצפון בר פרנד: (כו) ולשכטא
דבני יששכר רבא פלטיאל בר עזן:
(כז) ולשכטא דבני אשר רבא אחיהוד
בר שלומי: (כח) ולשכטא דבני נפתלי
רבא פדהאל בר עמיהוד: (כט) אלון

הארץ: זיהא כוסל וחולק אותה במקומה
(כט) לנחל את בני ישראל. שהם ינחילו אותה
לכס למחלקותיה:
לה (ב) ומגרש. ריוח מקום חלק חן
לעיר סביב להיות לכר לעיר ואין
דשאין לבנות שם בית ולא לנטוע כרם ולא
לזרוע

די פקיד יי לאחסנא ית בני ישראל בארעא דכנען:

לה (ח) וטליל יי עם משה במשראי דמואב על ירדנא דירחו לטיטור:
(ג) פקיד ית בני ישראל ויתנון ללויאי טאחסנת אחודתהון קהוין
למטב ורוח לקבויא

סחרנהון

באור

לה (ב) ומגרש, הוא ריוח מקום חלק חן לעיר סביב להיות לכר העיר, ואין דשאין
לבנות שם בית ולא לנטוע כרם ולא לזרוע זריעה (רש"י), והוא בנוספת ערכין
(דף ל"ג) אין עושין שדה (של ערי הלויים) ומגרש, משום דמסריב יישוב ארץ ישראל, ולא מגרש
(שלה"ט)